

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

«الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللَّوَائِسُ»

الكافي، جلد ۱، صفحه ۲۶

امام خامنه‌ای مدظله‌العالی:

درس خواندن و تهذیب اخلاق و هوشیاری سیاسی همراه با تلاش‌های انقلابی، وظائفی هستند که دختران و پسران این نسل باید آنها را هرگز فراموش نکنند. ۱۳۹۸/۹/۲۴

عنوان:

نظام پارلمانی

شناسنامه مطلب	
b-263-4	کد مطلب
بصیرتی / مباحث آموزشی / گام اول: اطلاعات سیاسی / مقدماتی	رده
نظام پارلمانی، تفکیک نسبی قوا	برچسب
	توضیحات

پایگاه تزکیه‌ای، علمی، بصیرتی و مهارتی نُمُو

nomov.ir

نظام پارلمانی

مجلس محوری یا نظام پارلمانی یا نظام مجلسی نوعی حکمرانی مردم سالارانه است که در آن قوه مجریه مشروعیت مردم سالارانه خود را از قوه مقننه اقتباس کرده و در برابر آن پاسخگو است. نظام پارلمانی نوعی نظام حکومتی است که از تفکیک نسبی قوا ایجاد می‌شود. در رژیم‌های پارلمانی قوه مجریه و قوه مقننه از ابزارهایی برای تأثیرگذاری و نفوذ بر یکدیگر برخوردارند.

در شکل پارلمانی حکومت، از آنجا که قوه مجریه برآمده از قوه مقننه و در برابر آن مسئول است، ارتباط نزدیکی میان این دو وجود دارد و بر همین اساس، شکل «مسئولیت‌دار حکومت» خوانده می‌شود. در نظام پارلمانی، قوه مقننه بر قوه مجریه برتری حقوقی و قانونی دارد و وزیران در مقابل مجلس نمایندگان مسئولیت جمعی دارند. هماهنگی قوا، جلوگیری از استبداد قوه مجریه، راحتی تصمیم‌گیری، وجود اپوزیسیون قوی، سالم و کارآمد، انعطاف‌پذیری، ابتکار در قانون‌گذاری و پاسخگویی در برابر افکار عمومی از جمله مزایای حکومت پارلمانی است. در مقابل، گسترش بوروکراسی، بی‌ثباتی حکومت‌ها، نقص در تفکیک قوا، احتمال اینکه هماهنگی قوا در مواردی زیان‌بار باشد (زیرا قوای مقننه و مجریه هر دو از یک جریان سیاسی هستند و همین امر ممکن است مانع انتقاد و دیدن مشکلات شود) و... از جمله ایرادات نظام پارلمانی است.

اما درباره شکل ریاستی حکومت باید گفت که استقلال و جدایی قوه مقننه و مجریه، خصلت ویژه نظام ریاستی است. در این شکل حکومت، ارگان‌های حکومت جدا از هم و در قدرت متناسب هستند. قوه مجریه و قوه مقننه، هر یک به طور مستقل از طرف مردم انتخاب می‌شوند و هیچ‌یک دیگری را انتخاب نمی‌کند. به عبارت دقیق‌تر، رئیس قوه مجریه نه توسط قوه مقننه، بلکه به طور مستقیم از طرف مردم انتخاب می‌شود.

ثبات حکومت، رئیس‌جمهور منتخب مردم و بدون مسئولیت در برابر قوه مقننه، مناسب برای کشورهای دارای جوامع مختلف و کاهش روحیه حزب‌گرایی از مهمترین مزایای شکل ریاستی حکومت است. نامناسب بودن برای کشورهای با وسعت متوسط، تأخیر در اتخاذ تصمیمات، امکان خودکامگی رئیس قوه مجریه و... نیز از معایب نظام ریاستی است. لازم به ذکر است که نظام ریاستی علی‌رغم موفقیت در ایالات متحده آمریکا، در کشورهای آمریکای لاتین چندان مدل موفق نبوده است.

تفاوت‌های پارلمانی و نظام ریاستی:

۱- نظام ریاستی مبتنی بر تفکیک مطلق قوا است، اما نظام پارلمانی مبتنی بر تفکیک نسبی قوا است.

۲- در شکل ریاستی، دوره تصدی رئیس قوه مجریه معین است، اما در شکل پارلمانی، دوره تصدی کابینه به پشتیبانی قوه مقننه بستگی دارد. به عبارتی، دوره زمامداری کابینه وابسته به حفظ ائتلاف پشتیبان آن در قوه مقننه است.

۳- در شکل ریاستی، رئیس قوه مجریه مستقل از قوه مقننه است و این قوه نمی‌تواند او را عزل کند، اما در نظام پارلمانی کابینه به قوه مقننه وابسته است.

۴- نظام پارلمانی، نظام دورئیسی است؛ رئیس حکومت (نخست‌وزیر) و رئیس دولت دو شخص متفاوت هستند؛ رئیس حکومت، رئیس واقعی است که زمام امور اجرایی کشور را در دست دارد و رئیس دولت، رئیس اسمی بوده و جنبه نمادین و تشریفاتی دارد. اما نظام ریاستی یک رئیسی است؛ رئیس حکومت همان رئیس دولت است و رئیس اسمی وجود ندارد.

بنابراین، باید گفت که هر کدام از این نظام‌ها معایب و محاسنی دارد و انتخاب هر یک از آنها بستگی به شرایط کشورها دارد. به عنوان مثال گفته می‌شود که نظام پارلمانی مخصوص کشورهای است که از محیط‌های سیاسی متجانسی برخوردارند. در مجموع، نظام پارلمانی به سبب ارتباط قوای مجریه و مقننه و کنترل قوه مجریه توسط قوه مقننه می‌تواند کارآمدی بیشتری داشته باشد. به تعبیر دقیق‌تر، هدف از تفکیک قوا، آنگونه که هدف مونتسکیو، واضع این نظریه، بود، کنترل قدرت با قدرت بود که این هدف در شکل پارلمانی بهتر محقق می‌شود.